

LES 1 EUROPA

Europa kent gevarieerde landschappen die uiteenlopen van enorme hoogvlakten (zoals het Iberisch Schiereiland) tot uitgebreide rivierdelta's (zoals de Rijndelta waartoe het grootste deel van Nederland behoort). Europa bestaat grotendeels uit heuvelland met een gemiddelde hoogte van 300 meter. Dit zijn veelal overblijfselen van oude gebergten. Er zijn ook enkele relatief jonge gebergten. Deze gebergten zijn ontstaan door de botsing van aardplaten.

Het aardoppervlak bestaat namelijk uit aardplaten. Die platen vormden ooit één geheel: het oercontinent Pangea. Miljoenen jaren geleden is dit oercontinent in stukken gebroken. De delen dreven uiteen. Als je de huidige werelddelen uit een atlas knipt, kun je ze als een legpuzzel weer in elkaar schuiven. De stukken die ontbreken, zijn 'achtergebleven' in de oceanen. (Bekijk de animaties op: <http://www.sciencespace.nl/article/view.do?supportId=2070>)

Sommige aardplaten botsten in het verleden tegen elkaar. Daardoor ontstonden bergketens, niet alleen op het land maar ook op de bodem van de oceanen. Dat proces heeft miljoenen jaren geduurd. De Alpen zijn bijvoorbeeld 20 miljoen jaar geleden gevormd. Het is een relatief jong gebergte met scherpe hoge toppen. De Oeral is een oud gebergte, meer dan 200 miljoen jaar ouder dan de Alpen. Het gebergte is dan ook meer afgesleten en kent minder hoge toppen dan de Alpen.

Het klimaat in Europa varieert sterk. In het oosten overheerst het landklimaat, met warme zomers en strenge winters. In het westen heerst een zeeklimaat. Door de invloed van de zee (die minder snel opwarmt en afkoelt dan het land) zijn de zomers daar koel en de winters zacht. Door de ligging dicht bij de Noordpool zijn de zomers in het noorden van Europa koel en de winters streng. In het zuiden van Europa zijn de zomers heet, de winters zacht en er valt weinig neerslag.

Deze klimaatverschillen hebben ook invloed op het landschap en het landgebruik. In het noorden is het te koud voor landbouw. Maar naaldbomen groeien er goed en daardoor vinden we er veel bosbouw. In het midden van Europa is het warm en vochtig genoeg voor loofbomen en landbouw. Er worden gewassen verbouwd als aardappelen en maïs. In het zuiden van Europa groeien planten die goed tegen warmte en droogte kunnen (zoals palmbomen, kurkeiken, druivenranken en olijfbomen).

LES 2 EUROPA SAMEN

Het klimaat en het landschap hebben invloed op de bevolkingsspreiding. In bergachtige gebieden wonen minder mensen. Het is daar lastiger om landbouw te bedrijven, wegen aan te leggen en dorpen en steden te bouwen.

Laagvlakten zoals bijvoorbeeld Nederland en België zijn veel eenvoudiger te bewerken, te bebouwen en te doorkruisen. De grote rivieren stromen van oudsher vanuit de bergen naar deze lager gelegen delen van Europa. Ze hebben daar in het verleden vruchtbare grond afgezet

(rivierklei) en bieden bovendien een eenvoudige, natuurlijke weg om goederen en mensen te vervoeren. Deze gebieden zijn daardoor veel geschikter om je te vestigen dan de lastig begaanbare bergstreken in bijvoorbeeld de Alpen of de Pyreneeën.

De bevolkingsdichtheid in laagvlakten is dan ook hoger dan in berggebieden. De gemiddelde bevolkingsdichtheid wordt berekend door het aantal inwoners dat binnen een gebied woont te delen door het aantal vierkante kilometers dat een gebied groot is.

Nederland is een van de dichtstbevolkte landen van Europa (ca. 450 inw./km²). Noorwegen en het noorden van Zweden en Finland zijn juist dunbevolkt (<10 inw./km²). Het klimaat speelt daar een belangrijke rol in. Het is er, zeker 's winters, erg koud en in de wintermaanden komt de zon niet boven de horizon uit zodat het er de hele dag donker is. Dat is voor mensen weinig aantrekkelijk.

Dankzij het gunstige klimaat en de landbouwmogelijkheden is Europa al eeuwenlang een heel gunstig gebied voor mensen om zich te vestigen. De bevolking groeide gestaag en Europa is daardoor dichtbevolkt geraakt. Inmiddels worden er door allerlei factoren veel minder kinderen geboren (denk aan de vermindering van de kindersterfte, gebruik van anticonceptie en technische innovaties). Daarbij worden mensen steeds ouder (door bijvoorbeeld gezondere voeding en medische vooruitgang). Er is dus minder aangroei aan de onderzijde van de bevolkingspiramide (baby's), terwijl de piramide aan de bovenzijde uitdijt (ouderen die langer leven). De Europese bevolking vergrijst.

De meeste landen van Europa zijn verenigd in de Europese Unie (EU). Die vindt haar oorsprong in de EGKS (Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, opgericht in 1952) en de EEG (Europese Economische Gemeenschap, opgericht in 1958). De EU is oorspronkelijk opgericht om te voorkomen dat er ooit weer een oorlog zoals de Tweede Wereldoorlog zou kunnen ontstaan. Een andere doelstelling van de EU is het bevorderen van de handel en van het vrije verkeer van mensen en goederen. Net als het maken van gemeenschappelijk beleid op het gebied van landbouw, misdaadbestrijding, immigratie en buitenlandse politiek. Sinds 2002 kun je in veel Europese landen met dezelfde munt betalen: de euro.

Er zijn voor kinderen en leerkrachten speciale websites over de Europese Unie: http://europa.eu/kids-corner/index_nl.htm en http://europa.eu/teachers-corner/index_nl.htm.

Omdat de vrije handel zowel voor rijke als voor arme landen voordelig is, hebben ook economisch minder sterke Europese landen zich kunnen aansluiten bij de oorspronkelijke Unie (zoals Albanië en de voormalige Oostbloklanden). Zolang het de Europese landen economisch voor de wind gaat, is de saamhorigheid relatief groot. Maar na het ineenzakken van de wereldeconomie sinds 2008 zijn er steeds meer 'rijkere' Europese landen die het er niet mee eens zijn dat zij 'armere' landen (die hun economie minder goed op orde hebben) moeten ondersteunen. Tegen de Europese steun voor Griekenland in 2010 en Spanje in 2012 zijn bijvoorbeeld verschillende protesten geweest.

Het voorzitterschap van de EU wisselt. Elk halfjaar is een ander land voorzitter. Vier keer per jaar komt de Europese Raad bijeen. In deze raad hebben alle presidenten en regeringsleiders zitting. Een ander belangrijk orgaan van de EU is de Europese Commissie. Deze commissie telt 28 eurocommissarissen, een per lidstaat. Elke commissaris heeft een eigen portefeuille en wordt benoemd voor vijf jaar. De commissie is verantwoordelijk voor het gemeenschappelijke beleid en heeft een eigen begroting. De Europese Commissie is verantwoording schuldig aan het Europe Parlement. Dat wordt elke vijf jaar gekozen door de burgers van Europa. Het Europe Parlement vergadert afwisselend in Straatsburg en Brussel.

LES 3 EUROPA: WERK EN ENERGIE

Europa kent grote economische verschillen. De welvaart in de meeste EU-landen is hoog, met name in de staten die de EU hebben opgericht (België, Nederland, Luxemburg, Duitsland, Frankrijk en Italië). Ook Zwitserland, dat niet bij de EU is aangesloten, is erg welvarend. Sommige landen in Oost- en Zuid-Europa zijn minder welvarend. Dankzij de Europese Unie mogen de inwoners van EU-landen in elk EU-land werken. Dat is handig, want in sommige landen zijn er te weinig arbeidsplaatsen en in andere landen komt er juist een tekort aan werkers.

Het levensonderhoud is niet in elk Europees land even duur. In Nederland betaal je bijvoorbeeld meer voor je woning of auto dan in Polen. Poolse werknemers hebben dus minder salaris nodig om hun huis te kunnen betalen. Daarom zijn zij bereid om bijvoorbeeld in ons land voor minder geld te werken dan Nederlandse werknemers. Sommige Nederlanders vinden dit oneerlijke concurrentie. Terwijl deze arbeidsmigranten vaak juist werk doen dat de lokale bevolking niet wil doen.

Het soort arbeid verschilt soms per land of streek. Rond de Middellandse Zee is er bijvoorbeeld veel werk in de toeristenindustrie. In Oost-Europa en Frankrijk is veel werk in de landbouw, in Zweden en Finland in de bosbouw en op IJsland in de visindustrie. In Nederland werken de meeste mensen in de dienstensector. Ook in Duitsland is de dienstensector groot. Daar is ook veel werk in de industrie, met name in het Ruhrgebied.

Producenten en consumenten in Europa verbruiken veel elektriciteit. Machines moeten immers draaien om producten te maken. En die producten zelf werken ook vaak weer op stroom (zoals wasmachines of lampen). De energie die nodig is om elektriciteit te maken halen we nog steeds veelal uit fossiele brandstoffen als steenkool, olie en gas. Die fossiele brandstoffen raken natuurlijk ooit op. Bovendien zorgt de verbranding ervan voor veel CO₂-uitstoot. Dat is slecht voor het milieu.

Daarom wordt tegenwoordig steeds meer energie gewonnen uit wind-, water- en zonnekracht. Dit noemen we groene energie en die is niet slecht voor het milieu. Sommige mensen zijn echter tegen windmolens omdat die het uitzicht over het land of de zee 'vervuilen' (visuele verontreiniging). Andere vinden zonnepanelen te duur om aan te schaffen en het rendement te laag (economisch niet rendabel). Om energie uit waterkracht te kunnen winnen, heb je hoogteverschillen nodig (zodat het water met kracht naar beneden kan storten). In Noorwegen wordt met behulp van waterkrachtcentrales vrijwel alle energie met waterkracht opgewekt. Zelfs in het vlakke Nederland wordt elektriciteit opgewekt met behulp van water. Bijvoorbeeld in de waterkrachtcentrale Maurik bij het sluis- en stuwcomplex Amerongen.

Een andere schone vorm van energie is kernenergie. Maar veel mensen zijn hier fel tegen. Want om kernenergie op te wekken, heb je uranium nodig. En uranium (en de afvalstoffen daarvan) is erg radioactief en blijft gedurende duizenden jaren een gevaar vormen voor mensen.